

Ekspertarvamus

Tamme paljandi kaitsekorra ning Võrtsjärve linnu- ja loodusala piiri muutmine 31.01.2011

1. Sissejuhatus

Käesolev ekspertarvamus on Taimo Aasma poolt 2008-2009. a. tehtud ekspertiisi „LKK Jõgeva-Tartu regiooni kaitstavate objektide kaitsekorra muutmine” raames tehtud ettepanekule kaitsealuse Tamme paljandi (KLO1000031) piiride ja kaitse vormilise määratluse muutmiseks. Nimetatud ettepanekus peetakse otstarbekaks liita Tamme paljand Võrtsjärve hoiualaga (KLO2000239). Ekspertiisi eesmärgiks on esitatud ettepaneku põhjendatuse ja otstarbekuse hindamine vastavalt looduskaitseaduse § 8 lg 3.

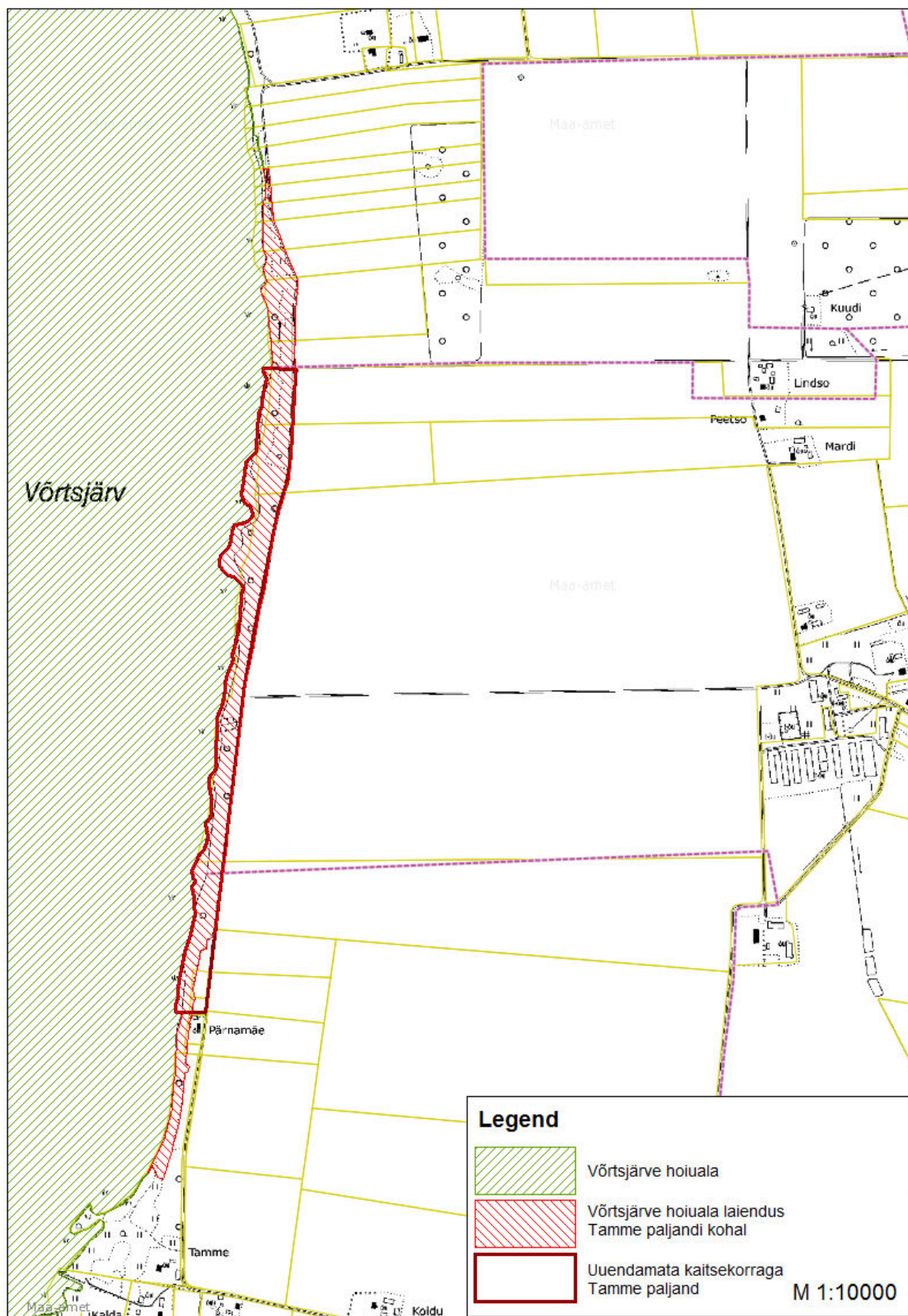
2. Ala iseloomustus

Tamme paljand asub Tartumaal, Rannu vallas, Tamme, Kaarlijärve ja Järveküla külade territooriumil, Võrtsjärve idakaldal. Paljandi pindala on 8,5 ha.

Eesti Ürglooduse Raamatu järgi on Tamme paljandi näol tegemist Aruküla lademe Kureküla kihtide kollakaspunaste vahekihtidega punakaspruunide põimkihiliste liivakividega. Paljand esineb lõiguti. Lõikude arvu kohta esitatakse erinevaid andmeid. EÜR räägib vähemalt 12 suuremast paljandist mille koguulatus on 110 m. Paljandid sisaldavad rohkelt kalafossiile. Paljandite kõrgus ulatub kuni 6 – 6,5 m.

Piirkond tervikuna on suhteliselt metsastunud. Paljandi alune ala (paljandi jalami ning Võrtsjärve kalda vaheline ala) on suhteliselt võsastunud (pajud, hall-lepp). Siiski tuleb märkida, et vahetult paljandi alune ala (seal kulgeva teeraja ümbrus) on olulises osas hooldatud ja korrastatud. Veepiiri kaugus sõltub paljuski veetasemest, kuid üldjuhul ei ulatu praegu paljandi jalamile. Paljandi peal kasvab 70-80 aastane männipuistu. Selle tihedus varieerub. Kohati on koosseisus lehtpuid (haab, hall-lepp, pihlakas). Ümbritsev mets iseseisvalt looduskaitse seisukohast kõrget väärtust ei oma.

Kokkuvõttes tuleb märkida, et tegu on nii teaduslikult olulise kui ka visuaalselt huvitava objektiga. Ala on oluline rekreatiivsest seisukohast. Seal kulgeb matkarada, mis on tähistatud selgitavate stendidega.

Kaart 1. Tamme paljand ja selle ettepaneku järgne piiri muudatus.

3. Kaitsekord ja kaitse väärtused

Tamme paljand on võetud kaitse alla Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. aasta korraldusega nr 331-k „Maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuadade riikliku kaitse alla võtmisest” kui riikliku kaitsealune maastiku üksikelement.

Paljandid on määratletud kui loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübi 8220 kriteeriumidele vastavad alad. Elupaigatüübi koondhinnang alale on C (oluline). Keskkonnaregistri andmetel Tamme paljandil kaitstavaid taime- ja loomaliikide ei esine. Lisaks on objekt arvatud Võrtsjärve linnu- ja loodusala koosseisu.

4. Hinnang Tamme paljandi kaitsekorra muutmise ja valiku põhjendatusele

Looduskaitseseaduse § 91 lg 1 järgi jäävad enne selle seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord kehtima kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatud kaitse-eeskirjade jõustumiseni või kaitse kehtetuks tunnistamiseni, kuid mitte kauemaks kui 2016. a 1. maini. Seoses kaitsekorra uuendamisega peab ettepanek otstarbekaks Tamme paljandi liitmist Võrtsjärve hoiuala koosseisu. Lisaks kirjeldatakse ettepanekuga vajadust kaitsealuse paljandi piiride muutmiseks, kuna elupaigatüübi 8220 kriteeriumidele vastavaid paljandeid leidub Tamme paljandist ka põhja- ja lõunapool. Vastavate muudatuste järgi väheneks Tamme paljandi pindala 0,5 ha võrra ning suureneks uue ala osas 3 ha võrra. Kokku moodustaks Võrtsjärve hoiualaga liidetav paljanditega ala 11 ha.

Kaitsealune Tamme paljand kuulub Võrtsjärve loodus- ja linnuala koosseisu. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduses nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” on üheks Võrtsjärve loodusala üheks kaitse-eesmärgiks ka liivakivipaljandite (8220) kaitse. Seega on looduskaitseliste erimeetmete rakendamine liivakivipaljandite säilitamiseks endiselt aktuaalne ja ala kaitse alt välja arvamine ei ole põhjendatud.

Arvestades Tamme paljandi kaitseväärtuste iseloomu ja nende tähtsust üle-euroopalise Natura2000 võrgustiku alade elupaigatüüpide mitmekesisuse säilimises, siis looduskaitseseaduse § 4 kirjeldatud kaitsealuste loodusobjektide klassifikatsiooni loogika kohaselt on kaks alternatiivi vaadeldavale alale kaitsekorra määramiseks – hoiuala või kaitseala moodustamine. Lähtudes Tamme paljandi piiriettepaneku ulatusest ja suuruselt (11 ha) ning selle piirnemisest Võrtsjärve hoiualaga, kuulub allakirjutanu eelistus antud valiku puhul hoiualale. Tamme paljandi Võrtsjärve hoiualaga liitmine on põhjendatud juba ideeliselt, sest järve ökosüsteemi kaitse eeldab selle kasutuse erimeetmete rakendamist eelkõige kaldal. Võrtsjärve ja Tamme paljandit tuleks kummagi kaitseväärtuste kaitsel käsitleda ühe tervikuna.

Hoiualal kehtivad samad üldised kitsendused, mis kaitsealagi puhul (LKS § 14 lg 1). Tegevuste loetelu, mille mõju hoiuala kaitseväärtustele tuleb hinnata, vastab üldjoontes kaitseala piiranguvõõndis reguleeritavatele tegevustele. Juhtudel, kus hoiualal kehtiv regulatsioon täpsemaid õigusi ja kohustusi ei sätesta, nt. mootorsõidukitega liikmine, tulenevad need sama või teiste seaduste üldkehtivatest sätetest. Allakirjutanu hinnangul on loetelu tegevustest, mis eeldavad ühel või teisel moel kaitseala valitseja seisukohta tegevuse lubatavuse osas, piisav ja vastab kaitse korraldamise praktilistele vajadustele. Tamme paljandi kui elupaiga ning geoloogilis-maastikulise väärtuse puhul piisab täielikult nende loodusväärtuste pikaajaliseks säilitamiseks, kui hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ning ei võimaldata kahjustavaid tegevusi. Tamme paljandi Võrtsjärve hoiualaga liitmise eeliseks

on ka selle eeldatavalt ladusam administratiivne korraldus. Hoiuala kaitsekord on piisav ning proportsionaalne, et tagada kaitse-eesmärkide saavutamine.

5. Linnu- ja loodusala piiride muutuste mõju

Hetkel on Võrtsjärve linnu- ja loodusala koosseisu arvatud kogu vana kaitsekorraga ala (8,5 ha), kuid Tamme paljandi piiride korrigeerimisega muutuvad ka linnu- ja loodusala piirid. Ala piiritlemise käigus vähenes olemasoleva kaitsealuse objekti pindala 0,5 ha võrra, sellest välja jäetud põllumaa arvel. Selles osas väheneb linnu- ja loodusala piir. Võrtsjärve hoiualaga liidetav ala suurenes ligi 3 ha võrra. Selles osas linnu- ja loodusala piir suureneb.

Linnu- ja loodusala seisukohalt on oluline hinnata selle piiride vähendamisest tulenevaid ohte. Tamme paljandi lõunaotsas toimuv piirimuudatus, millega arvatakse kaitstavalt alalt välja 0,5 hektarit haritavat maad, linnu- ja loodusala kaitseväärtusi ei mõjuta. Kõnealusel 0,5 hektaril ei esine linnuala eesmärgiks olevate linnuliikide elupaiku, ega looduslal kaitstavaid elupaigatüüpe. Samuti ei täida antud põld võimalikku puhvri funktsiooni. Liivakivipaljandite säilimisel täidab puhvri ülesandeid kaldapealne mets, mis jääb linnu- ja loodusala koosseisu.

6. Lõpphinnang

Alakirjutanu hinnangul on ettepanek Tamme paljandi selle uutes piirides Võrtsjärve hoiualaga põhjendatud ja võimalikest alternatiivseist variantidest otstarbekaim. Linnu- ja loodusala piiridega seotud muudatused vastavad nende kaitseväärtuste säilimise eesmärgile.

Priit Voolaid

Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regioon
looduskaitse bioloog